

Adam Lizakowski

Czy poeta Czesław Miłosz był kosmitą?

(11)

Fot. Andrzej Dębkowski

Prezes

spotkałem prezesa
zupełnie niepodobnego
do człowieka
ale do prezesa
prezes dobry polak
dobry patriota
dobry katolik
opowiadał mi o cierpiącej ojczyźnie
o zbiorce butów dla ubogich polaków
o wysyłce mleka w proszku
dla głodnych polskich dzieci
o milionach dolarów wysłanych
dla Solidarności
o walce z komunizmem
o 40 latach pomocy dla kraju
przez duże K
nic nie mówił o kulturze polskiej w Ameryce
choć kultura też na k, jak komunizm i kraj
prezes
nie miał złotych pierścieni
na palcach
ale ja je widziałem
nie miał bransoletki z ametystów
ale ja ją widziałem
nie miał złotej korony na skroniach
ale ja ją widziałem
nie przykleknąłem przed
prezesem
ale on widział mnie
na klęczkach
ja mały człowiek
ogon szarej myszki
przyszedłem do prezesa
z prośbą o dotację
na wiersze
wyobraźcie sobie wiersze
i bosy Polacy
głodne polskie dzieci
walka o niepodległość ojczyzny
usta prezesa mówiły

prawdę
prezes to naprawdę mądry
prezes
tyle zrobił przemądrych
rzeczy
szkoda tylko
że poezja nie ochrania stóp
nie nakarmi głodnych dzieciaków
nie obroni ojczyzny
taki miły i mądry prezes
znalazł dla mnie czas
aby to wszystko mi
opowiedzieć

Czesław Miłosz i Thomas Merton

W grudniu 1958 roku napisał do poety Thomas Merton, amerykański pisarz, poeta, ksiądz katolicki, trapiста. W swoim pierwszym liście po przeczytaniu *The Captive Mind*, prosił o wyjaśnienie pewnych dla niego zdań, sformułowań, np. kogo Miłosz miał na myśli pisząc o Alfie albo Becie lub Gammie i Delcie. Trapiста chciał się dowiedzieć, czy książki tych pisarzy można przeczytać po angielsku lub francusku. I tak się rozpoczęła korespondencja pomiędzy dwoma myślicielami trwająca dziesięć lat, aż do tragicznej śmierci Merton w 1968 roku. Od pierwszego listu obaj panowie przypadli sobie do gustu, niech dowodem na to będzie sposób, w jaki do siebie się zwracali. W pierwszym liście z dnia 6 grudnia 1958 roku Merton pisze: „Dear Mr Miłosz”, a już w drugim liście z 28 lutego 1959 roku: „My Dear Miłosz”.¹¹ Szybko przeszedł z formy „Drogi Panie Miłoszu”, do „Mój Drogi Miłoszu”, a korespondencja kończy się zwrotem „Dear Czesław” (Drogi Czesławie). W sumie poeta z Berkeley napisał osiemnaście listów, a Merton osiem. Mnich w pierwszym liście pisał, jak ważna jest dla niego książka polskiego poety:

„Twoja książka stała się dla mnie, czymś, co mogę nazwać szczerze „duchową”, to znaczy jest inspiracją do wielu przemyśleń, medytacji i modlitwy o moich własnych zobowiązaniach wobec reszty rodzaju ludzkiego, a także o kłopotach nas wszystkich”.¹²

Korespondencja Miłosza z Mertonem, w którym znalazł bratnią duszę, prowadzona jest w bardzo szczerzy sposób, to dialog pomiędzy dwoma osobami, które chcą dowiedzieć się więcej o Bogu, opatrności Bożej, naturze człowieka, jego wątpliwościach, pokusach i słabościach. Miłosz próbuje w nich zgłębić istotę polskiego katolicyzmu, według niego podobnego do irlandzkiego, a Merton proponuje pomoc Miłoszowi, jako tłumacz jego poezji na angielski. (List drugi). „And let me try to use my ingenuity and guesswork and polish them up into versions which you could them check”.¹³ Listy te mogą w dużym stopniu wyjaśnić (usprawiedliwić), dlaczego Miłosz tak lekko potraktował subkulturę hippisów, ruch literacko – kulturowy, (który mu się mimo wszystko podobał, choćby z tego literackiego powodu), który opierał się na nonkonformizmie oraz propagował idee anarchistyczne. Nie rozumiał ich (a może był już za stary) i nie

ceniał, może nawet się ich obawiał, nie lubił buntowników, którzy dążyli do obalenia istniejącego porządku.

Poeta mało interesuje się filmem, teatrem, muzyką, malarstwem czy modą, po prostu szkoda było mu na to czasu. Jego najbardziej interesuje filozofia, religia, socjologia, natura, etc. A w modzie lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku dzieje się też bardzo dużo, nietrudno było to zauważyć gołym okiem, począwszy od fryzur u mężczyzn, czy spodni nie tylko u panów, poprzez spódnice pań, a skończywszy na obuwiu spiczastym, tak zwanych noskach albo szpicach. Nie były to tematy dla byłego Europejczyka, on wołał coś cięższego, poważniejszego. Miał dużo ważniejsze sprawy na głowie niż muzyka i moda lub fryzury hippisów. W październiku 1962 roku rozpoczął się dwudziesty pierwszy Sobór Watykański II, który trwał przez trzy lata i zakończył się w grudniu 1965 roku. Na nim między innymi ustalono i dano autonomiczność kościołom państwowym, a łacinę zastąpiły języki narodowe bądź miejscowe – zapoczątkowanie dialogu ekumenicznego z innymi wyznaniem chrześcijańskimi. Miłosz był jego baczny obserwator napisał o tym w liście w roku 1970 do Marka Skwarnickiego pisząc: „Rzygam na amerykański tradycyjny katolicyzm, ale rzygam też na tych bydlaków postępowców w Kościele, którzy są przekupniami w świątyni wygnanymi przez Jezusa”¹⁴. Aby w pełni zrozumieć przytoczone słowa poety, trzeba by było wgłębić się w *Ziemię Ulgro*, to nie jest naszym celem, ani to, co poeta miał na myśli, wypowiadając wyżej zacytowane słowa.

Naszym celem jest jedynie zwrócenie uwagi czytelnika na to, że poeta pierwszą dekadę swojego pobytu w Kalifornii miał wyjątkowo urozmaiconą i bardzo ciężką. Jednak z drugiej strony patrząc na pobyt poety w Ameryce można śmiało powiedzieć, że bez Ameryki dorobek europejski poety były o wiele bardziej skromniejszy. Ameryka pozwoliła mu zrozumieć małą ojczyznę i wielką Europę lepiej, to ona pozytywnie wpłynęła na niego samego i jego psychikę, pozwoliła mu rozwinąć skrzydła, i to dzięki niej otrzymał Nagrodę Nobla.

¹¹ *Striving Towards Being: The Letters of Thomas Merton and Czesław Miłosz*, red. Robert Faggen, New York 1997, s. 3, 4.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, s. 18.

¹⁴ M. Skwarnicki, *Mój Miłosz*, Kraków 2004, s. 114.

cdn.

